

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ СТУДЕНТІВ ВІННИЦЬКОГО ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ (ПЕДАГОГІЧНОГО, УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТІВ) У 30-Х РР. ХХ СТ.

У статті йдеться про забезпечення студентів Вінницького інституту соціального виховання (педагогічного, учительського інститутів) навчальними приміщеннями, житлом, харчуванням і стипендіями.

Ключові слова: *інститут, студенти, гуртожиток, їдальня, стипендія.*

Досить актуальною для вищих навчальних закладів України 30-х рр. ХХ ст. була проблема їхнього матеріального забезпечення. Найменш захищеною перед численними життєвими негараздами виявилася студентська молодь. Окремі аспекти цієї проблеми з'ясували В. Майборода¹, В. Даниленко², І. Кліцаков³, М. Кузьменко⁴, автори колективної монографії «Вища школа Української РСР за 50 років»⁵ та ін. Утім ряд питань дослідники залишили поза увагою.

У пропонованому повідомленні аналізується забезпечення житлом, харчуванням, стипендіями студентів Вінницького інституту соціального виховання (педагогічного, учительського інститутів) у 1930-х роках.

Загалом питання про історичне минуле педагогічного вузу у м. Вінниці, який діяв у цей період, є малодослідженим. На офіційному сайті нинішнього Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського зустрічаємо інформацію про те, що у серпні 1930 р. на основі місцевого педагогічного технікуму було створено інститут соціального виховання (ІСВ)⁶, метою якого стала підготовка вчителів для семирічних трудових шкіл⁷. У 1933 р. заклад реорганізували у педагогічний інститут, а 1 вересня 1935 р. – державний учительський. Щоправда, у газеті «Більшовицька правда» повідомляється про набір студентів в учительський інститут вже у липні 1935 року.⁸ У цьому ж виданні 16 серпня 1937 р. йдеться про вступну кампанію, яку проводив педінститут⁹. В одному із звітів навчального закладу Вінницькому міському комітету КП(б)У йшлося про те, що «педагогічний інститут існує з 1933 р., учительський з 1935 р. Педагогічний і учительський інститути мають три факультети:

історії, мови і літератури, фізико-математичний». Далі по тексту розповідається про роботу лише одного навчального закладу¹⁰. Звідси, питання реорганізації вишу потребує додаткового вивчення.

Зі створенням у 1930 р. у Вінниці ІСВ стала проблема забезпечення студентства навчальними приміщеннями. Матеріальна база педтехнікуму не відповідала потребам вищого навчального закладу. Не рятувала становище і передача вишу одного із корпусів окружного виконавчого комітету. Тому директор ІСВ змушений був 11 серпня 1930 р. звернутися до Народного комісаріату освіти (НКО) із проханням асигнувати кошти на організаційні заходи¹¹.

Власне, проблема із навчальними приміщеннями так і не була вирішена. В одному із документів 1935 року зазначалося, що у зв'язку із відсутністю «належної площі для нормальної роботи» педінститут було реорганізовано в учительський¹². Зазначимо, що місцева влада намагалася зберегти цей виш в обласному центрі, у перспективі перетворивши його на університет. Задля цього голова Вінницького ОВК Триліський просив уряд УСРР асигнувати 2 млн. крб. на будівництво навчального корпусу інституту й 500 тис. крб. – на спорудження студентського гуртожитку¹³. Кошти так і не надійшли. Адміністрація закладу намагалася утримувати наявні приміщення у задовільному стані, періодично проводилися у них поточні ремонти¹⁴. Щоправда, у жовтні 1936 р. на засіданні бюро партосередку зазначалося, що «приміщення учбового корпусу в грязному стані: павутиння, порошок. Така нечистота не зберігає будинок в належному стані»¹⁵.

У 1938-1939 навчальному році (н.р.) у на-

вчальному корпусі було 11 аудиторій і 8 кабінетів. Вони не могли забезпечити потреби студентів, яких наприкінці навчального року налічувалося 941 особа денної форми навчання і 140 – вечірньої. При наявності такого контингенту інститут змушений був перейти на двозмінний графік роботи. Перша зміна розпочала навчання з 8 год. 30 хв. і закінчувала о 14 год. 30 хв. Друга зміна працювала з 15 год. 20 хв. до 21 год. 30 хв. Студенти вечірньої форми навчалися у приміщенні середньої школи № 15¹⁶.

Бракувало в аудиторіях наочного приладдя. В одному із звітів зазначалося, що «у нас навіть не має рам для портретів»¹⁷. Це ж стосується і навчальної літератури. Особливо відчувалася її нестача з історії народів СРСР, давньої і нової історії, дисциплін літературознавчого циклу¹⁸. Щоправда, інститут мав велику бібліотеку, яка у 1939 р. налічувала 70 тис. томів¹⁹.

Не менш складною була проблема з опаленням і постачанням електроенергією навчального корпусу²⁰.

Досить неоднозначною була житлова проблема. У 1932 р. на одному із засідань парторганізації констатувалося, що гуртожитками була забезпечена абсолютна більшість студентства. Частина з них за власним бажанням наймала приватні квартири²¹. У грудні 1932 р. у гуртожитках проживали 156 студентів²². Регулярно проводилися у них поточні ремонти. Відомо, що у 1933 р. гуртожитки капітально відремонтували, після чого їхня вмістимість зросла на 50 осіб²³. Разом з тим, не вистачало постільної білизни. Так, у 1932 р. у звіті інституту йшлося про необхідність придбання 140 ковдр, 480 наволочок, 500 простиней²⁴.

У наступні роки стан гуртожитків дещо покращився. Так, у січні 1935 р. директор інституту Малий констатував, що у гуртожитках мешкали 380 студентів. Кімнати були досить добре обладнані ліжками, столами, стільцями, тумбочками. Вішалки замінили на шафи. Студенти мали по дві зміни простинь і по три – наволочок. У кімнатах наявними були графіни, стакани, плювальниці.

За чистотою і охайністю виділялися жіночі гуртожитки. У коридорах висіли картини, портрети. Біля ліжок лежали коврики. Студентки «ма[ли] свої подушки, досить акуратно склада[ли] свої ліжка». Таке ж приладдя було і в чоловічому гуртожитку, але «все

якось більш по казюному». Малий, зокрема, зазначав, що «ковдри, такі ж як і у жінок, хоч 50 шт. треба замінити, все таке ж, але порядок не той, що в жіночих гуртожитках».

Того ж року під гуртожиток віддали останній поверх одного з навчальних корпусів. Тут у кімнатах проживало по 18-25 осіб.

Один із гуртожитків розміщувався на вул. Леніна, основним недоліком якого була відсутність туалету.

Загалом, на початку 1935 р. на кожного студента припадало 3,2 м² житлової площі²⁵.

Поступово вирішувалася проблема із опалюванням гуртожитків. У 1932 р. вони були забезпечені теплом лише на 25%. Причина – у нестачі коштів. Того року ціну на кубометр дров збільшили з 30 до 75 крб²⁶. Згодом становище дещо покращилося. Так, у 1935 р. в одному із звітів повідомлялося, що гуртожитки були забезпечені дровами, температура у приміщенні коливалася від 12 до 15 градусів²⁷.

Впродовж першої половини 30-х рр. керівництво закладу боролось з антисанітарією, зокрема у гуртожитках. На нарадах студентського старостату розробили правила внутрішнього розпорядку, які помістили у кожній кімнаті. У січні 1935 р. відбулася загальноінститутська нарада старост курсів, кімнат, профоргів, на якій вирішили «розпочати похід за культурні кімнати, аудиторії, за культурність самого студента і в столовці, і в коридорі інституту...»²⁸. Незважаючи на це, у гуртожитках продовжувала панувати антисанітарія²⁹. Згаданий вже нами Малий зазначав: «у приміщенні [гуртожитків] є клопи, ми боролось з ними, але остаточно знищити їх немає змоги, бо не можна на де-який час звільнити це приміщення зовсім, щоб зробити дезинсекцію. Кожного вихідного дня там проводиться боротьба з клопами також і самими студентами»³⁰. Крім того, у кімнатах курили, вживали нецензурну лексику³¹.

Із зростанням кількості студентів проблема із житлом загострювалася. Частина з них мешкала на приватних квартирах («кутках»). Так, у жовтні 1935 р. житло знімали понад 200 студентів³². Дирекція інституту надавала квартирну допомогу у розмірі 20 крб. на місяць, відшуковуючи на це відповідні кошти, оскільки НКО на ці потреби грошей не виділяв. Освітнє відомство мотивувало це тим, що норма задоволення студентів гуртожитком встановлена у 80%, а в інституті вона була

значно перевищена³³. У зв'язку із нестабільністю надходження коштів, дирекція неодноразово «неакуратно сплачувала квартплату приватникам», через що власники квартир виселяли студентів³⁴.

Щоб зняти з порядку денного житлове питання керівництво закладу вирішило побудувати новий гуртожиток. Для виконання будівельних робіт широко залучали студентські сили. Всі роботи планували завершити до 1 серпня 1935 р. До 20 серпня мали закінчити обладнання гуртожитків. Однак відсутність коштів, труднощі із проведенням електрики, змусили будівельників відтермінувати дату здачі об'єкту до 1 вересня, а згодом і до 1 жовтня³⁵. Врешті, лише у листопаді відбулося урочисте відкриття нового помешкання для 250 студентів, яке знаходилося на вул. Гоголя³⁶.

Щоправда, невдовзі житлова проблема знову загострилася, оскільки новобудову почали активно заселяти викладачі. Вже у 1938-1939 н.р. гуртожиток на 60% був заселений 15 сім'ями викладачів. Деякі з них займали по 2 кімнати. Натомість студентам виділили лише 170 місць³⁷. Кореспондент газети «Більшовицька правда» П.Шварцман так описав атмосферу, яка панувала у гуртожитку: «Вечорами, коли студенти сидять над книжками, по всьому гуртожитку лунають дитячі зойки. Студенти щільно причиняють двері, намагаються абстрагуватися від цих зойків, але це не вдається. Зойки просякають через тонесенькі стіни кімнат, крізь диктові двері і переповняють кімнати вихором диких звуків, а студентів – відчаєм. Це – подарунок студентам від дирекції інституту». Крім того, автор звернув увагу на низьку температуру у приміщенні, яка сягала 4-8 градусів. Гуртожиток був не радіофікований, не виписувалися газети, відчувалася нестача столів і стільців, кімнати відпочинку³⁸.

Ще гіршим було становище студентської молоді, яка мешкала у гуртожитку по вул. Нагірній. Один із студентів писав, що він «знаходився за 3-4 кілометра від інституту. Поки студент добереться до нього, то аж сорочка змокріє від поту. А нагрітись ніде. Жодні двері не припасовані. Знадвору і в сінях вони зовсім не зачиняються. Через щілини в підлозі дме холодний вітер. В кімнатах холодно. Студенти ніколи не роздягаються. Бувають випадки, що і сплять в одежі. Ось чому студенти часто хворіють. Цілий учбовий рік

ніхто з адміністрації навіть не заглянув у цей гуртожиток і не поцікавився як живуть студенти. Далеко мабуть»³⁹. Цікаво, що у цьому гуртожитку у лютому 1936 р. було 16 вільних місць, однак жоден із студентів не побажав їх зайняти⁴⁰.

Загалом, у 1938-1939 н.р. у гуртожитках мешкали дещо більше 200 студентів. У той же час потребували житла не менше 700 осіб, які змушені шукати притулку на приватних квартирах⁴¹.

Досить гостро стояло питання із харчуванням студентів. Особливо важким для них був початок 1930-х рр. У грудні 1932 р. повідомлялося, що якість харчування була незадовільною. На день студентство одержувало лише 300 грам хліба. Калорійність їжі була дуже низькою⁴².

Мали місце недоліки в організації харчування і в наступні роки. Так, у 1933 р. на засіданні бюро партійного осередку йшлося про те, що їдальня інституту знаходилася в антисанітарному стані. Становище ускладнювали також не достатня кваліфікація і безвідповідальність персоналу їдальні. Мали місце часті спізнювання з видачею їжі, невміла організація самого процесу її видачі, внаслідок чого скупчувалися великі черги, що певною мірою відбивалося на ході навчання⁴³. Чимало критичних зауважень до роботи їдальні містять архівні документи, матеріали періодичної преси⁴⁴. Досить детальний опис про «жертви» студентів під час обіду залишив П. Шварцман: «Коли настає час обіду, студенти вінницького вчительського інституту здригаються: вони уявляють ті жертви, які їм доведеться зараз принести власному шлункові. А жертви ці в умовах їдальні інституту справді не малі. «Ходіння по муках» починається з чекання вільного місця. Це значить – стати над головою товариша, зайняти чергу за його стільцем, і коли він встане з місця, стрімголов ринути на стілець, поки хтось спритніший його не зайняв. Нарешті місце відвойовано. Постає «проблема» хліба. В інститутській їдальні ця проблема розв'язується так: зайнявши місце, студент іде в чергу до буфету. Тут вишиковується довжелезний хвіст. Вистоявши в ньому з півгодини, студент купує собі порцію хліба і сідає на своє місце. Тепер треба що дочекатись обіду. Це теж справа не проста. Вона має одну цінність: виховує в студента витримку, терпіння і постійність у досягненні поставленої мети. І коли студент, нарешті,

встає за столу, він переконується, що витратив на обід 2 години дорогоцінного студентського часу... Жертва справді немала. Проте, може якість обіду покриває неприємні «організаційні неполадки», зв'язані з його одержанням? Та й тут нас спіткало гірке розчарування: борщ просто вонючий, картопля мерзла, був випадок, коли котлети зробили з гнилого м'яса. Лише після протесту обурених студентів був викликаний санлікар, який встановив абсолютну непридатність м'яса до вживання. Другий раз в буфет видали гнилий кендюх, на який теж було складено акт»⁴⁵.

Кращим було харчування студентів-ударників, для яких виділялася окрема кімната⁴⁶.

При інституті було організовано власне господарство, яке обслуговували студенти. Заклад мав 15 гектарів городу, 50 свиней, 5 корів⁴⁷. Частина виробленої продукції йшла в інститутську їдальню.

Студентство змушене було працювати і під час посівної кампанії, надаючи посильну допомогу селянам. Напередодні проводилася відповідна робота. Питання весняної сівби неодноразово розглядалося на зборах вузівського осередку КП(б)У, призначався відповідальний за цю ділянку роботи⁴⁸. Для підготовки села до сівби туди на тиждень відряджали бригаду, яка переважно складалася із студентів-комсомольців⁴⁹. Розроблялася «Пам'ятка для товаришів, що від'їжджають на посівну кампанію в с. Хижинці»⁵⁰.

Студенти інституту працювали й в інших районах області. Так, 4 лютого 1931 р. за вказівкою Народного комісаріату земельних справ було мобілізовано 30 студентів, яких у складі трьох бригад направили до Липовецького, Лінецького й Тростянецького районів терміном на 1 місяць на сільськогосподарські роботи⁵¹.

Частина студентства гостро потребувала одягу та взуття. У січні 1935 р. зазначалося, що «один студент зовсім нема[в] пальто»⁵².

При інституті функціонували перукарня, майстерня по ремонту взуття, пральня⁵³. Що стосується останньої, то вона часто виконувала функції «могили студентської білизни»⁵⁴.

Більшість студентської молоді забезпечувалася стипендіями. Так, у 1931-1932 н.р. їх отримували 198 із 274 студентів, що складало 73,3% від загальної кількості. Ще 13 % молоді виплачувалися сімейні стипендії⁵⁵.

У 1935 р. стипендіальне забезпечення мали

майже 100% студентів. Щоправда, часто повні стипендії подрібнювали. Звідси, частині студентів виплачували по 30-50 крб., іншим – 81 крб⁵⁶. Загалом, середній розмір стипендії на I курсі становив 81 крб., II-му – 91 крб., III-му – 101 крб⁵⁷.

У 1938-1939 н.р. стипендіями були забезпечені 80% студентства. Їхній розмір становив 120-150 крб. і залежав від успішності⁵⁸.

Частина студентів, яка не отримувала стипендії, відчуваючи значні матеріальні труднощі, змушена була залишати заклад. Це питання неодноразово розглядалося на засіданнях бюро осередку КП(б)У. Наприклад, у 1937 р. на одному із таких зібрань ухвалили наступне рішення: «Відмітити, що стан забезпечення студентів стипендіями серйозний. Є ряд студентів, які без стипендії можуть залишити інститут. Намітити ряд заходів, щоб зберегти наявний склад студентів, не допустити відсіву через незабезпеченість стипендіями. Зобов'язати всіх комуністів вивчати студентів, які крайнє потребують стипендії і дирекції інституту забезпечити таких студентів стипендіями»⁵⁹.

Незважаючи на матеріальні труднощі, які переживало студентство, у періодичній пресі час від часу з'являлися замітки студентів із вдячністю радянській владі за надану можливість здобути вищу освіту. Так, у грудні 1937 р. студентка Т. Чернова писала таке: «Мої батьки не могли навіть мріяти хоча б про початкову освіту. Куди там було до освіти, коли вони змушені були змалечку батракувати. Мати моя працювала хатньою робітницею, а батько блукав по бесарабських степах, працюючи батраком у поміщиків. Яка прірва між їхнім життям і моїм! Вчитись я маю всі можливості. Я – студентка другого курсу вінницького учительського інституту. Державна стипендія, добре обладнаний гуртожиток, безплатне навчання – ось ті блага, які дала нам, молоді, радянська влада і якими користуємося ми студентство країни Рад. В жодній капіталістичній країні діти трудящих не мають права на освіту. Такі права маємо тільки в країні соціалізму. Жити, вчитись і працювати в такій прекрасній країні, як наша батьківщина – велике щастя»⁶⁰.

Таким чином, впродовж 1930-х років матеріальне становище студентів Вінницького ІСВ (педагогічного, учительського інститутів) було досить складним. Гостро стояло питання харчування і житла. Органи державної влади

в міру можливості надавали посильну допомогу молоді, насамперед, через надання стипендій. Попри різні заходи, спрямовані на підтримку молоді, її становище загалом було

ледь задовільним і викликало серйозного поліпшення. За таких умов стимулювати навчальну працю студентського контингенту було справою вельми складною.

Джерела та література

1. *Майборода В. К.* Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.) / В.К.Майборода. – К.: Либідь, 1992. – 196 с.
2. *Даниленко В. М.* Науково - педагогічна інтелігенція в роки голоду / В.М.Даниленко // Укр. іст. журн. – К., 2003. – №5. – С. 145-155.
3. *Кліцаков І. О.* Педагогічні кадри України (1917-1937 рр.) / І.О.Кліцаков. – Донецьк: Юго-Восток, 1997. – 310 с.
4. *Кузьменко М. М.* Матеріально-побутове забезпечення науково-освітньої інтелігенції українського суспільства 20-30-х років ХХ ст. / М.М.Кузьменко // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: зб. ст. / [редкол.: С.І.Білокінь, В.М.Даниленко (відп. ред.), О.В.Добржанський та ін.]. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип.7. – С. 368-379.
5. Вища школа Української РСР за 50 років / [керівник авт. кол., відп. ред. В.І.Пічов]. – К.: вид-во Київ. ун-у, 1967. – 395 с.
6. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського: історія // www.vspu.edu.ua.
7. *Стадник С. О.* Формування освітнього і культурного середовища на Поділлі в 1920-1930-х рр. / С.О.Стадник // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: історія: зб.наук.пр.[редкол.: П.С.Григорчук (відп. ред.), Л.В.Баженов, В.П.Газін та ін.]. – Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2005. – Вип.9. – С. 257.
8. Вінницький державний учительський інститут // Більшовицька правда. – Вінниця. – 1935. – 30 липня. – №174 (1008). – С. 4.
9. Група вступників. Погано організували приймальні іспити // Там само. – 1937. – 16 серпня. – №187 (1523). – С. 3.
10. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО), ф.п.136, оп.6, спр.951, арк.19.
11. Там само, ф.п.29, оп.1, спр.620, арк.176.
12. Там само, ф.п.136, оп.6, спр.603, арк.1.
13. Там само, арк.15.
14. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.24, арк.43.
15. Там само, спр.32, арк.70.
16. Там само, ф.п.136, оп.6, спр. 951, арк.7, 11.
17. Там само, спр.494, арк.23.
18. Там само, спр.951, арк.12.
19. Там само, арк.14.
20. Там само, арк.23; ф.п.292, оп.1, спр.7, арк.3зв.; спр.24, арк.43.
21. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.5, арк.12.
22. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 166, оп.10, спр.1499, арк.9.
23. ДАВО, ф.п.292, оп.1, спр.8, арк.13.
24. Там само, спр.2, арк.47; ЦДАВО України, ф.166, оп.10, спр.1499, арк.9.
25. ДАВО, ф.п.136, оп.6, спр.494, арк.20-21.
26. ЦДАВО України, ф.166, оп.10, спр.1499, арк.9.
27. ДАВО, ф.п.136, оп.6, спр.494, арк.20.
28. Там само, ф. п.292, оп.1, спр.24, арк.1; По технікумах і вишах. Педагогічний інститут // Більшовицька правда. – 1935. – 28 квітня. – № 98 (932). – С.4.
29. ДАВО, ф.п.292, оп.1, спр.2, арк.47; спр.5, арк.12; спр.12, арк.11; ф.п.457, оп.1, спр.442, арк.3.
30. Там само, ф.п.136, оп.6, спр.494, арк.21.
31. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.24, арк.1.
32. Міш. Студенти без квартир / Міш // Більшовицька правда. – 1935. – 28 жовтня. – № 249 (1083). – С.3.
33. ДАВО, ф.п.292, оп.1, спр.27, арк.10.
34. Міш. Студенти без квартир... – С.3.
35. ДАВО, ф.п.136, оп.6, спр.603, арк.1; ф. п. 292, оп.1, спр.24, арк.38зв.-39,43; спр.27, арк.4.
36. Гуртожиток для студентів педінституту // Більшовицька правда. – 1935. – 3 листопада. – № 254(1088). – С.4.
37. ДАВО, ф.п.136, оп.6, спр.603, арк.7, 23.
38. Шварцман П. Кошториси і люди / П.Шварцман // Більшовицька правда. –

1937. – 20 березня – № 64(1400). – С.2.
39. ДАВО, ф.п.292, оп.1, спр.35, арк.9.
40. Там само, арк.30.
41. ДАВО, ф.п.136, оп.6, спр.951, арк.11-11зв.
42. ЦДАВО України, ф.166, оп.10, спр.1499, арк.9.
43. ДАВО, ф.п.292, оп.1, спр.8, арк.13.
44. Там само, спр.40, арк.100зв.; Міш. Студенти без квартир... – С.3; Шейко. Не покращала робота їдальні /Шейко // Більшовицька правда. – 1936. – 28 березня. – № 72 (1207). – С.3.
45. *Шварцман П.* Кошториси і люди.. – С.2.
46. ДАВО, ф. п.136, оп.6, спр.494, арк.21.
47. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.8, арк.13; спр.24, арк.43; спр.27, арк.4.
48. Там само, спр.7, арк.19зв.; спр.24, арк.1, 39; спр.31, арк.9; В боях за соціалістичне село //Студент революції. – Харків. – 1931. – №11. – С.22.
49. ДАВО, ф.п.292, оп.1, спр.24, арк.7.
50. Там само, спр.19, арк.1, 23.
51. ЦДАВО України, ф. 166, оп.9, спр.1729, арк.84.
52. ДАВО, ф.п.136, оп.6, спр.494, арк.23.
53. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.24, арк.43.
54. *Шварцман П.* Кошториси і люди.. – С.2.
55. ДАВО, ф.п.292., оп.1,спр.2, арк.47.
56. Там само, ф.п.136, оп.6, спр.494, арк.23.
57. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.27, арк.10.
58. Там само, ф.п.136, оп.6, спр.951, арк.13.
59. Там само, ф.п.292, оп.1, спр.40, арк.125.
60. *Чернова Т.* Моя мрія здійснилася /Т.Чернова // Більшовицька правда. – 1937. – 5 грудня. – № 278 (1614). – С.3.

Александр Комарницький

Матеріальное состояние студентов Винницкого института социального воспитания(педагогического, учительского институтов) в 30-е гг. XX ст.

В статье рассказывается об обеспечении студентов Винницкого института социального воспитания (педагогического, учительского институтов) учебными помещениями, жильём, питанием и стипендиями.

Ключевые слова: институт, студенты, общежитие, столовая, стипендия.

Alexander Komarnitsky

Financial situation of students of Vinnitsa Institute of social education (pedagogical, teachers' institutes)

This article deals with providing students of Vinnitsa Institute of social education (pedagogical, teachers' institutes) with classes, housing, meals and scholarships.

Key words: institute, students, students' residence, refectory, scholarship.

